

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра цивільного права та процесу

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

 /Лазур Я.В./

« 29 » серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖНАРОДНЕ СІМЕЙНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	293 «Міжнародне право»
Освітня програма	«Міжнародне право»
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська мова

Ужгород 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародне сімейне право» для здобувачів вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» 293 «Міжнародне право» освітньої програми «Міжнародне право».

Розробники: Менджул М. В., д.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права та процесу

протокол № 10 від «24» 06 2021 р.

Завідувач кафедри Булеца С. Б.

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол № 9 від «25» сервня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії Булеца С.Б.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4 (ESTS)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		
Кількість модулів - 1	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 72	Семестр:	
Вид підсумкового контролю – залік	2-й	2-й
	Лекції:	
Форма підсумкового контролю: тестування	28 год.	-
	Практичні (семінарські):	
	20 год.	-
	Лабораторні:	
	- год.	-
	Самостійна робота:	
	- 72 год.	-

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни: ознайомлення студентів із загальними засадами міжнародного сімейного права, історією його розвитку та джерелами, особливостями застосування колізійних норм в міжнародному сімейному праві, з правовим регулюванням окремих видів сімейних відносин з іноземним елементом, формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування міжнародних та національних норм, що регулюють сімейні відносини.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері правового регулювання міжнародних відносин і порівняльного правознавства, що характеризуються невизначеністю умов і вимог

Загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей, виявлення та вирішення проблем різного рівня складності (ЗК1);
- здатність усвідомлювати особливості предметної сфери і професії, приймати обґрунтовані рішення та усвідомлювати їх етичні наслідки (ЗК2);
- здатність спілкування з представниками інших професійних груп, експертів з інших галузей знань/видів правничої діяльності, а також здатність працювати у міжнародному фаховому середовищі (ЗК5).

Фахових компетентностей:

- здатність розуміти зміст та юридичну природу національних нормативно-правових актів, міжнародних договорів та інших міжнародних документів у сфері регулювання сімейних відносин (ФК2);
- здатність застосовувати нормативні положення і доктрину міжнародного публічного, міжнародного приватного, національного, іноземного, європейського права, використовувати вузькоспеціалізовані знання з конкретних напрямів регулювання міжнародним правом, зокрема у сфері регулювання сімейних відносин з іноземним елементом (ФК3);
- здатність представляти інтереси фізичних, юридичних осіб чи держави, розробляючи правову позицію в інтересах позивача/відповідача при розгляді справ у національних, закордонних, міжнародних судах (ФК5);
- здатність розуміти теоретичні та практичні аспекти порівняльного правознавства, аналізувати зміст національних правових інститутів у порівняльно-правовому контексті (ФК7);
- здатність застосовувати фахові компетентності, що забезпечуються циклом дисциплін професійної підготовки: розуміти, аналізувати, застосовувати нормативні положення, розуміти особливості правових явищ та прогнозувати основні напрямки розвитку (ФК8);
- здатність до самонавчання та підвищення рівня власної кваліфікації (ФК10).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне сімейне право» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньо-професійної програми (ОП):

- ОК 5 Міграційне право;
- ОК 11 Права людини у міжнародному праві.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань Міжнародні відносини спеціальності 293 Міжнародне право вивчення навчальної дисципліни

«Міжнародне сімейне право» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
- використовувати набуті знання, навички для вирішення міжнародно-правових та національно-правових проблем, аналізу правових концепцій на предмет логічної послідовності та практичної адекватності, пропонування нових ідей для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності;	ПРН 1
- приймати обґрунтовані рішення в правотворчій та правозастосовній сферах юридичної діяльності, усвідомлюючи етичні наслідки для різних суб'єктів національного та міжнародного права;	ПРН 2
- розуміти міжнародно-правову ситуацію, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації, зокрема за допомогою новітніх інформаційних і комунікаційних технологій, для з'ясування обставин і фактів, надання міжнародно-правової оцінки подіям;	ПРН 4
- демонструвати навички комунікацій з представниками професійних груп з галузі міжнародних відносин, а також представниками різних видів правничої діяльності на національному та міжнародному рівнях;	ПРН 5
- застосовувати одержані знання й уміння з міжнародного права при вирішенні практичних завдань, формулювати висновки та розробляти рекомендації;	ПРН 6
- демонструвати знання системи міжнародного права, методи і зміст правового регулювання у різних галузях міжнародного права;	ПРН 8
- визначати зміст та юридичну природу національних нормативно-правових актів, міжнародних договорів та інших міжнародних документів, виявляти колізії між нормами міжнародних договорів, між нормами міжнародного договору та актами національного законодавства, а також пропонувати шляхи їх вирішення;	ПРН 9
- аналізувати зарубіжний досвід правового регулювання у сфері сімейних відносин;	ПРН 13
- застосовувати відповідні норми права, вміти аналізувати, виявляти тенденції та закономірності у сфері, яка стосується міжнародного захисту прав людини;	ПРН 16
- аналізувати, застосовувати відповідні норми права, а також виявляти тенденції та закономірності в сфері, що стосується міжнародного приватного права;	ПРН 20
- усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя та підвищення рівня власної професійної кваліфікації.	ПРН 21

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Міжнародне сімейне право»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
- використовувати набуті знання, навички для вирішення міжнародно-правових та національно-правових проблем, аналізу сімейно-правових концепцій на предмет логічної послідовності та практичної адекватності, пропонування нових ідей для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності;	ПРН 1
- приймати обґрунтовані рішення в правотворчій та правозастосовній сферах юридичної діяльності, усвідомлюючи етичні наслідки для різних	ПРН 2

суб'єктів національного та міжнародного права;	
- розуміти міжнародно-правову ситуацію, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації, зокрема за допомогою новітніх інформаційних і комунікаційних технологій, для з'ясування обставин і фактів, надання міжнародно-правової оцінки подіям;	ПРН 4
- демонструвати навички комунікацій з представниками професійних груп з галузі міжнародних відносин, а також представниками різних видів правничої діяльності на національному та міжнародному рівнях;	ПРН 5
- застосовувати одержані знання й уміння з міжнародного права при вирішенні практичних завдань у сфері міжнародного сімейного права, формулювати висновки та розробляти рекомендації;	ПРН 6
- демонструвати знання системи міжнародного права, методи і зміст правового регулювання міжнародного сімейного права;	ПРН 8
- визначати зміст та юридичну природу національних нормативно-правових актів, міжнародних договорів та інших міжнародних документів, виявляти колізії між нормами міжнародних договорів, між нормами міжнародного договору та актами національного законодавства, а також пропонувати шляхи їх вирішення;	ПРН 9
- аналізувати зарубіжний досвід правового регулювання у сфері сімейних відносин;	ПРН 13
- застосовувати відповідні норми права, вміти аналізувати, виявляти тенденції та закономірності у сфері сімейних відносин з іноземним елементом;	ПРН 16
- аналізувати, застосовувати відповідні норми права, а також виявляти тенденції та закономірності в сфері, що стосується міжнародного сімейного права;	ПРН 20
- усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя та підвищення рівня власної професійної кваліфікації.	ПРН 21

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- активність студента в дискусії, якість конспекту;
- виконання практичних, творчих робіт, командних проєктів;
- виступи на практичних заняттях, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, наукові статті та тези доповідей на конференціях;
- виконання індивідуальних та групових завдань самостійної роботи;
- виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є комп'ютерне тестування, виконання теоретичних та практичних завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні та письмові відповіді на семінарських та практичних заняттях.

Форма модульного контролю: письмова з елементами тестування.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1,T2	T3,T4	T5, T6	T7- T9		
20	20	20	20	20	100

T1, T2, T3, T4... - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	40
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	10
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	Під час семінарських занять	10
Презентація	1	5
Реферат / наукова стаття	1	10
Есе / тези доповіді на конференції	1	5
Модульна контрольна робота	1	20
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи та тесту, який оцінюється у межах від 1 до 20 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Поточне тестування та самостійна робота		Сума
Модуль 1	Модуль 2	
100	-	100

Протягом семестру студенти вивчають 1 модуль з дисципліни. Після виконання кожного модуля (лекції, практичні заняття) здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи та тестування. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали завдання для самостійної роботи, до поточного контролю за змістовий модуль не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100-бальною системою за 1 модуль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання та підсумкового контролю за модулі (середній бал за два модулі) отримав більше 60 балів, має право не складати залік з дисципліни. У разі отримання позитивної підсумкової оцінки за модуль студент має також право відмовитися від складання заліку. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що студент (ка) хоче поліпшити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати залік.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за модулі отримав менше 60 балів зобов'язаний складати залік з дисципліни. У разі, якщо відповіді студента під час заліку оцінені менше ніж у 60 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку. При цьому результати поточного контролю не враховуються. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за такою шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права

1. Поняття міжнародного сімейного права.
2. Предмет та метод міжнародного сімейного права.
3. Місце міжнародного сімейного права в правовій системі.
4. Наука та навчальна дисципліна «Міжнародне сімейне право».
5. Роль порівняльного методу у вивченні міжнародного сімейного права.
6. Матеріально-правове регулювання міжнародних сімейних відносин.
7. Колізійне регулювання сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом.
8. Поняття та види колізійних норм, що регулюють сімейні відносини з іноземним елементом.

Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права

1. Загальні положення про джерела міжнародного сімейного права.
2. Види джерел міжнародного сімейного права.
3. Міжнародний договір як джерело міжнародного сімейного права.
4. Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн у сфері регулювання сімейних відносин.
5. Судова практика у системі джерел міжнародного сімейного права.
6. Уніфікація міжнародного сімейного права.

Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права

1. Принципи регулювання сімейних відносин.
2. Колізійні принципи міжнародного сімейного права.
3. Принцип тісного зв'язку.
4. Принцип автономії волі (*lex voluntatis*).
5. Принцип застосування більш сприятливого права для слабкої сторони відносин.
6. Взаємність в міжнародному приватному праві.
7. Правові режими в міжнародному сімейному праві.
8. Національний та спеціальні режими в міжнародному сімейному праві.

Тема 4. Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом

1. Поняття та особливості сімейних правовідносин з іноземним елементом.
2. Види сімейних правовідносин з іноземним елементом.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин з іноземним елементом.
4. Реєстрація актів цивільного стану громадян України, які проживають за її межами.
5. Умови визнання актів цивільного стану, заснованих на іноземних законах, в Україні.

Тема 5. Шлюб в міжнародному сімейному праві

1. Поняття шлюбу за законодавством України та іноземних держав.
2. Умови та перешкоди для укладення шлюбу законодавством України та зарубіжних країн.
3. Порядок оформлення шлюбу в міжнародному сімейному праві. Колізійні норми щодо укладення шлюбу.
4. Дійсність шлюбу в міжнародному сімейному праві.
5. Визнання шлюбу недійсним за українським та іноземним законодавством. Правові наслідки недійсності шлюбу.
6. Порядок та правові наслідки припинення шлюбу.
7. Підсудність у справах про розірвання шлюбу.
8. Визнання іноземних судових рішень щодо розірвання шлюбу.

Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві

1. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя за законодавством України та іноземних країн.
2. Колізійні норми, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини подружжя.
3. Принцип автономії волі в регулюванні правовідносин подружжя.
4. Правовий режим майна подружжя в міжнародному сімейному праві.
5. Зобов'язання щодо утримання подружжя за законодавством України та іноземних країн.
6. Шлюбний договір в міжнародному сімейному праві.
7. Підсудність у справах щодо правовідносин подружжя.
8. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин подружжя.

Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей

1. Визначення походження дитини.
2. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей за українським законодавством та законодавством іноземних країн.
3. Аліментні зобов'язання в міжнародному сімейному праві.
4. Підсудність у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
5. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин батьків та дітей.

Тема 8. Міждержавне усиновлення

1. Поняття усиновлення за законодавством України та іноземних держав.
2. Колізійні норми міжнародних договорів та законодавства України про усиновлення.
3. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України.
4. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України.
5. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні.
6. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України.
7. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства.
8. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями.

Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві

1. Колізійно-правове регулювання опіки та піклування.
2. Встановлення опіки та піклування за законодавством України та іноземних держав.
3. Застосування сприятливого права у відносинах опіки та піклування з іноземним елементом.
4. Підсудність у справах щодо встановлення, скасування опіки та піклування.
5. Визнання рішень іноземних судів та інших повноважних органів щодо опіки та піклування.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права	12	2	2	-	-	8
Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права	16	6	2	-	-	8
Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права	12	2	2	-	-	8
Тема 4. Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	12	2	2	-	-	8
Тема 5. Шлюб в міжнародному сімейному праві	14	4	2	-	-	8
Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві	12	2	2	-	-	8
Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей	14	4	2	-	-	8
Тема 8. Міждержавне усиновлення	14	4	2	-	-	8
Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	14	2	4	-	-	8
Модульна контрольна робота			-	-	-	-
Разом за модуль	120	28	20	-	-	72
Разом за семестр	120	28	20	-	-	72

6.3 Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права	2	-
2	Джерела міжнародного сімейного права	2	-
3	Загальні засади міжнародного сімейного права	2	-
4	Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	2	-
5	Шлюб в міжнародному сімейному праві	2	-

6	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві	2	-
7	Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в міжнародному сімейному праві.	2	-
8	Міждержавне усиновлення	2	-
9	Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	4	-
Усього		20	-

6.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1	Поняття, предмет та метод міжнародного сімейного права	8	-
2	Джерела міжнародного сімейного права	8	-
3	Загальні засади міжнародного сімейного права	8	-
4	Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	8	-
5	Шлюб в міжнародному сімейному праві	8	-
6	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві	8	-
7	Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей в міжнародному сімейному праві.	8	-
8	Міждержавне усиновлення	8	-
9	Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	8	-
Усього		72	-

6.5 Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає у написанні студентами рефератів (тез доповідей на конференцію) або есе (наукової статті) відповідно до обраної ними тематики. При бажанні студента індивідуальна робота може бути виконана у формі науково-дослідної статті, тез доповіді на конференції, конкурсної наукової роботи і т.п.

За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 10 балів. Результати індивідуальної роботи надаються студентом для перевірки та оцінювання за 20 днів до початку екзаменаційної сесії.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: проектор.

Обладнання: комп'ютер.

Програмне забезпечення: Windows, Power Point, Moodle, Google Meet

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основа література

Нормативні акти:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
3. Декларація ООН про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту та добробуту дітей: від 03.12. 1986. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_131
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року (дата набуття чинності для України – 23.03.1976 року). *Вісник Конституційного Суду України*. 2007. № 11.
5. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.06.1956. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_425
6. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973_001
7. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України – 27.09.1991 року). Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р. № 1. Ст. 205.
8. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973_002
9. Конвенція про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01.1993 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009
10. Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_659
11. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбів від 10.12.1962. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_242
12. Конвенція про громадянство одруженої жінки від 29.01.1957. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_158
13. Конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя від 01.06.1970. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_925
14. Конвенція про право, застосовуване до режимів власності подружжя від 14.03.1978 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_923
15. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.10.1980 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_188/page
16. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.93р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_365/page
17. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_135
18. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_327
19. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 24.04.1967 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_676
20. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_568
21. Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх від 28.05.1970 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_805
22. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.
23. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
24. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492.
25. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

26.Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. *Голос України* від 27.07.2010. № 137.

27.Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 року № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

28.Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року № 3425-XII (редакція від 11.10.2017). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

29.Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 року N 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147.

30.Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-II. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

31.Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 року № 2229-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018 р., № 6

32.Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 року N 2623 – IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. Ст. 354.

33.Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

34.Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 року № 142/5/310. *Офіційний Вісник України*. 2004. № 52. Ст. 3492.

35.Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження наречених: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року № 1740. *Офіційний Вісник України*. 2002. № 47. Ст. 2128.

36.Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2007 року № 1064. *Офіційний Вісник України*. 2007. № 65. Ст. 2516.

37.Про затвердження Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про подання правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 року № 1203. *Офіційний Вісник України*. 2002. № 34.

38.Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 року № 52/5. *Офіційний Вісник України*. 2000. № 42. Ст. 205.

39.Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2011 № 96/5. *Офіційний Вісник України*. 2011. № 4. Т. 2. Ст. 939.

40.Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 565. *Офіційний Вісник України*. 2002. № 18. Ст. 926.

41.Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 564. *Офіційний Вісник України*. 2002. № 18. Ст. 925.

42.Про затвердження Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 76. Ст. 2561.

43.Про затвердження Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 76. Ст. 2561.

44.Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 року № 905. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 79. Ст. 2660.

45.Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власне імені, по батькові) фізичної особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 року N 915. *Офіційний Вісник України*. 2007. № 52. Ст. 2115.

46.Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008 року № 479. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 82. Ст. 2784.

47.Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2011 № 973. *Офіційний Вісник України*. 2012. № 19. Ст. 89.

48.Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2007 року № 302/80/49. *Офіційний Вісник України*. 2007. № 17. Ст. 685.

49.Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ: Наказ Міністерства соціальної політики від 17.11.2011 № 445. *Офіційний Вісник України*. 2011. № 97. Ст. 183.

50.Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 року № 34/166/131/88. *Офіційний Вісник України*. 1999. № 26.

51.Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2007 року № 302/80/49. *Офіційний Вісник України*. 2007. № 17. Ст. 685.

52.Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ: Наказ Міністерства соціальної політики від 17.11.2011 № 445. *Офіційний Вісник України*. 2011. № 97. Ст. 183.

53.Про затвердження Типового положення про будинок дитини: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.05.1998 року № 123. *Офіційний Вісник України*. 1998. № 23.

54.Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи - інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України від 10.09.2012 № 995/557. *Офіційний Вісник України*. 2012. № 76. Ст. 187.

55.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») № 5-рп/99 від 03.06.1999 року. *Офіційний Вісник України*. 1999. № 24.

56.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) № 3-рп/2009 від 03.02.2009 року. *Офіційний Вісник України*. 2009. № 11. Ст. 341.

57.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини 1 статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) N 18-рп/2004 від 01.12.2004 року. *Офіційний Вісник України*. 2004. № 50. Ст. 3288.

58.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства „ІКІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України № 1-8/2012 від 19 вересня 2012 року. *Офіційний Вісник України*. 2012. № 75. Ст. 3038.

59.Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя». *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 1.

60.Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 року «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів». *Вісник Верховного Суду України*. 2006. № 7.

61.Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав». *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 5.

Монографії, коментарі, підручники, посібники:

1. Анцух Н.С. Сравнительное и международное семейное право : пособие. Минск : Четыре четверти, 2015. 254 с.
2. Бондарева К.В. Актуальні проблеми міжнародного сімейного права. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2018. № 2. С. 148–159.
3. Корнєєв Ю.В., Берегович Л.В. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту. *Юридичний вісник*. 2018. 4 (49). С. 140–145.
4. Калакура В. Я. Міжнародне сімейне право: принципи та особливості колізійного і уніфікаційного регулювання : монографія. Київ : Правова єдність : Алерта, 2017. 433 с.
5. Калакура В.Я. Удосконалення принципів колізійного регулювання сімейних відносин в сучасних умовах: матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 54– 57.
6. Красицька Л.В. Визначення заборгованості за аліментами та її стягнення / Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Ч.Н. Азімова, м. Харків, 16 грудня 2020 р. С. 34–37.
7. Лілія Радченко. Шлюбний договір в іноземних правопорядках: окремі засади правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 38–41.
8. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
9. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.
10. Менджул М. В. Принцип рівності та сімейне право ісламських держав. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №. 4. Vol. 1. p. 70-75.
11. Менджул М. В. Основні засади правового регулювання сімейних відносин у Канаді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 55. Том 1. С. 128-132.
12. Менджул М. В. Основні засади регулювання сімейних відносин в окремих азіатських державах. *Юридичний бюлетень*. Випуск 7. Ч. 1. 2018. С. 255-261.
13. Менджул М. В. Принципи сімейного права в законодавстві нордичних держав. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018, Випуск 6, том 1. С. 132 - 137.
14. Менджул М. В. Основні засади регулювання сімейних відносин у США. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. Ч. 1. С. 123-126.
15. Менджул М.В. Принципи сімейного права в Естонії, Латвії та Литві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4(25), том 1. С. 135-138.
16. Менджул М.В. Порівняльний аналіз принципів сімейного права в Україні та державах Західної Європи. *Часопис цивілістики*. 2018. № 31. С. 49-53.
17. Менджул М.В. Принципи правового регулювання сімейних відносин у Великобританії та Ірландії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36. Т.2. С. 42 - 45.
18. Менджул М.В. Порівняльний аналіз принципів правового регулювання сімейних відносин в Україні та державах Вишеградської групи. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 6. Vol.1 С. 135 - 139.
19. Менджул М. В. Принципи сімейного права у законодавстві держав Східної Європи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Випуск 53. Том 1. С. 108-111.
20. Менджул М. В. Підходи до визначення принципів правового регулювання сімейних відносин в південно-європейських державах. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 133 - 136.
21. Сімейне право України: підручник / за ред. А.О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.

Допоміжна література

1. Адамова О. До питання про поняття аліментів, аліментних правовідносин та особливості аліментних зобов'язань. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 117–122.
2. Апопій Інна. Нові аспекти визначення розміру аліментів на дитину та їх стягнення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 5–9.
3. Бервено С.М., Менджул М.В. Інститут церковного шлюбу: порівняльно-правовий аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 58–60.

4. Бойків І.М. Шлюб та фактичні шлюбні відносини в Україні: порівняльно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 5 (20). С. 56–59.
5. Ватрас В.А. Правові висновки Верховного Суду щодо застосування норм сімейного права як джерела сімейного права України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 49. С.109–121.
6. Ватрас В.А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія. Хмельницький. 2020. 824 с.
7. Кравцова Таліна, Корнієнко Марина. Сурогатне материнство: проблеми правового регулювання та судової практики. *Юридична газета online*. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/surogatne-materinstvo-problemi-pravovogo-regulyuvannya-ta-sudovoyi-praktiki.html>
8. Красицька Л.В. Співвідношення сімейного та цивільного права. Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко); за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Київ: АртЕк, 2017. С. 179–181.
9. Маланчук Т.В., Мельник І.А. Майнові відносини у фактичному шлюбі: зарубіжний досвід та проблеми правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 65–67.
10. Міжнародне приватне право : навч. посіб. / за ред. доц. Ю.Ф. Іванова. Київ : Правова єдність : Алерта, 2018. 388 с.
11. Мирошниченко В.О. Міжнародне приватне право у схемах і визначеннях : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 149 с.
12. Мельник М.Б., Мельник Я.Я. Припинення права на аліменти набуттям дитиною у власність нерухомого майна: сімейно-соціальний аспект: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 260 с.
13. Менджул М. В. Заборона насильства як визначальна засада регулювання сімейних відносин. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 125 -127.
14. Менджул М. В. Добровільність як визначальна умова дійсності шлюбу. *Юридичний бюлетень*. Випуск 8. 2018. С. 130-136.
15. Менджул М. В. Принцип рівності та сімейне право ісламських держав. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №. 4. Vol. 1. p. 70-75.
16. Менджул М.В. Сутнісні ознаки принципів сімейного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 58. Том 1. С. 128-131.
17. Менджул М.В. Сутнісний аналіз принципу державної охорони сім'ї. *Правова держава*. 2019. № 36. С. 59-66.
18. Менджул М. В. Зміст принципу найкращих інтересів дитини та його практичне застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 56. Том 1. С. 87-91.
19. Менджул М. В. Перспективи уніфікації європейського сімейного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №. 3. Vol. 1. p. 186-190.
20. Менджул М. В. Принцип рівності та право на шлюб. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С. 15 – 20.
21. Падун Є. В. Інститут прийомного виховання у сімейному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 19 с.
22. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України: монографія. Київ: Ін Юре, 2018. 301 с.
23. Ревуцька І. «Інші» підстави створення сім'ї. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1/1. С. 97–100.
24. Романюк У. В. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Хмельницький, 2018. 18 с.
25. Сафончик О.І. Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика : дис...д-ра юрид. наук. спец. 12.00.03. Одеса, 2018. 480 с.
26. Сафончик О.І. Шлюбний договір і ІТ: проблемні питання застосування. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 26. С. 83–86.
27. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. проф. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 519 с.
28. Сімейне право України: підручник. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 479 с.
29. Ткачук О. М. Сімейне законодавство України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду України та практика ЄСПЛ : збірник. Харків : Право, 2017. 245 с.

30. Цивільне та сімейне право України: навч. посіб. / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. О. Харитонова ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Фенікс, 2018. 581 с.

31. Чернега В.М. Застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин. *Право і суспільство*. 2017. Випуск 2. С. 51-56.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
2. Постанови Пленуму Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/postanovap/
3. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=index>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Юридична бібліотека. URL: <http://pravo.biz.ua/>
6. Верховний суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
7. ЛІГА.net. URL: <http://liga.net/>
8. Юридична газета. URL: <http://yur-gazeta.com/>
9. British Library: Online Gallery. URL: <http://www.bl.uk/onlinegallery/index.html>
10. The Online Books Page. URL: <http://www.onlinebooks.library.upenn.edu/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.